

UYGULAMALI KATILIMCI MİMARLIĞIN TÜRKİYE’DEKİ BAĞIMSIZ MİMARİ GRUPLAR ÜZERİNDEN İNCELENMESİ

Ali Kemal TERLEMEZ
Istanbul Kültür University, Turkey
orcid.org/0000-0003-1986-715X
ak.terlemez@gmail.com

ÖZ

Çalışmanın başlangıç noktası Türkiye’de de sıklıkla kullanılan ‘‘katılımcılık’’ kimliği ve mimarlık ilişkisi üzerinedir. Tasarım süreci ve katılımcılık birbirinden farklı kavramlardır. Çalışma, bu farklı kavramların ilişkisine şüpheli bir yaklaşımla odaklanmıştır. Mimar ve/veya tasarımcı üretilen nesne ile çeşitli yollar ile ilişki halindedir. Ancak genellikle bu süreç içerisinde katılımcı, mimar ve/veya tasarımcı tarafından gözardı edilir. Çalışma ülkemizde çeşitli bölgelerde, farklı biçimlerde ve ölçeklerde katılımcılık esasına dayalı çalışan farklı disiplinlerden oluşmuş Dayanışma Mimarlığı gruplarının üzerine bir gözlem yapma esasına dayalıdır. Çalışma, bu grupların iç oluşumlarına odaklanırken bir diğer adımda ise kullanıcının çalışma sistemindeki aktif katılımını sorgulamıştır. Çalışma ayrıca mimari pratiklerde tasarımcılar için moderatör olarak tasarım süreçlerinde rol oynamaları üzerine bir tanımlama yapmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kullanıcı, Katılımcı, Katılımcılık, Katılımcı Mimarlık, Uygulamalı Katılımcı Mimarlık

INVESTIGATING THE APPLIED PARTICIPATORY ARCHITECTURE BASED ON INDEPENDENT TURKISH ARCHITECTURE ORGANISATIONS

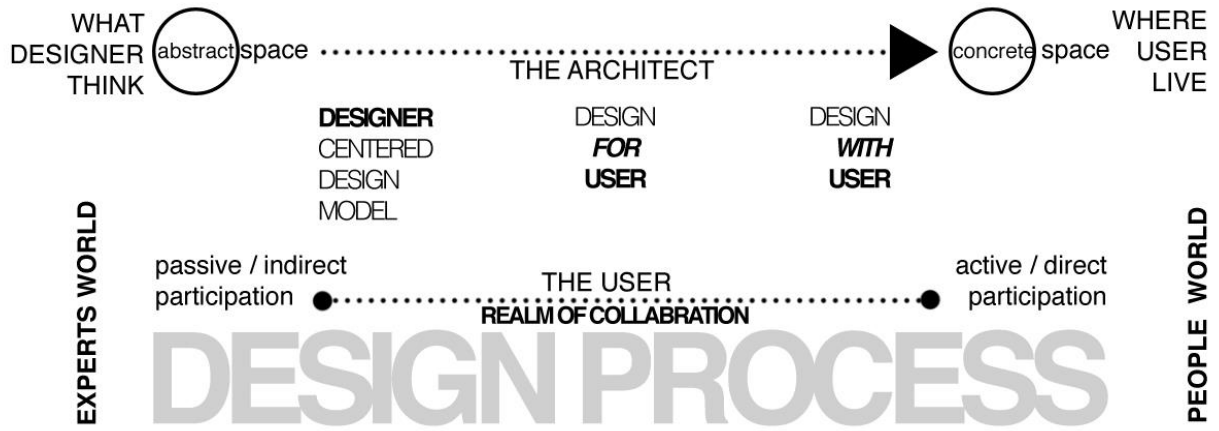
ABSTRACT

The starting point of the study has relates to the identity of ‘‘participant’’ which is commonly use in Turkey. The design processes and the participation which are different concepts from each other. The study focused on these two concept’s relation begins with a skeptical viewpoint. The architects and products have a relationship in a various ways. However, user is ignored by designers in general design processes, in many times. This study dealt with the user’s role that will investigate how and why he dropped behind. There are some groups handle participatory architecture in Turkey which conducts different types of projects on various places, scales and disciplines. The first focused on their entire process, inner structure of groups, relationship between designers, users and authorities. And then study explored how users to be actively participated into the system. Study also defined new roles for designers in order to perform design processes with a fundamental tactic as a moderator.

Keywords: User, Participant, Participation, Participatory Architecture, Applied Participatory Architecture

GİRİŞ

Fiziksel mekânın varlığı evrendeki en temel öge olmak ile birlikte gündelik eylemleri ve kentlinin yaşantısına dair belleğinde derin izler barındığı olgunun anlaşılması gerekir. Mimarlık, en temel anlamda toplumsal ve çevresel veriler ile her gün yeniden yorumlanan, sürekli bir devinim içerisinde değişen ve dönüşen bir eylem aracı olarak tanımlanabilir. Zamana ve kültüre, geleneklere bağlı olarak mimarlık söylemi, teknolojisi ve ürünleri değişir. Yalnızca bu değişimlerle kalmaz aynı zamanda eylemin uygulama biçimi ve organizasyon yapısı da değişmektedir. Mimari eylemin yürütme ve kurgulama biçimleri aynı zamanda toplumun örgütlenme ve yönetsel anlayışları ile de yakından ilgilidir. Bu bağlamda, dünyada gelişen çoğulcu ve demokratik yönetim taleplerinin yani tasarım olgusunda katılımcılığın, mimarlık alanında da karşılığı bulunduğu önemsenmelidir. Lefebvre, sosyal ve mekansal dünyayı pratikte ikiye ayırmıştır. Uzmanlar için ‘abstract’ soyut dünya, kullanıcılar için ise ‘concrete’ somut dünya ayırımını yapmıştır. Bu iki ayrılmış alan yeniden birleştiğinde ‘işbirliği’ alanı olarak adlandırılan yeni bir alan oluşturur (Lefebvre, 1972).

Şekil 1. Lefebvre'nin İş Birliği Alanı Yaklaşımına Göre Tasarım Süreci Diyagramı.

Mimarın temel eylemi olan tasarım olgusu dahilinde katılımlı çalışmalarla demokratik beklentilerden nasıl etkileneceği önemli ve ülkemizde henüz yeterli yanıt bulamamış bir konudur. Çalışma, katılımcı sürece ülkemizde yeni bir soluk getiren Dayanışma Mimarlığı'nın süreçleri üzerinden katılımcılık üzerine bir görüş bildirmiştir.

Bu çalışmanın arayışı kullanıcının kendi mekânının üretim sürecinde aktif rol oynayamaması ve sonucunda oluşan kullanıcı memnuniyetsizliğidir. Bunun sebebi üçüncü boyutu düşünmeksizin tipleşen ve standarda dönüşen, popüler mimarlık yaklaşımları, ekonomik sebepler, zorunluluklar ve kullanıcı beklentilerini göz ardı eden yaklaşımlardır. Demokratik bir yaklaşım ile kullanıcının yaşadığı çevre ile ilgili söz söyleyebilmesi, deneyim ve istekleri üzerinden yaşayacağı mekânın oluşumuna katkı sağlayabilmesi en doğal hakkıdır. Kullanıcının fikir sürecinden uygulama sürecine kadar geçen periyotta katılımı için çeşitli metotlar uygulanması gerekmektedir. Günümüz teknolojisi, iletişim araçları, geleneksel tasarım yöntemlerinin kullanıcı grubu için basit ve sadeleştirilerek uyarlanması yöntemlerinin de süreç içerisinde tartışılması gerekmektedir.

Günümüzde özellikle son kullanıcının tasarım sürecine katılması tasarım araştırmalarında çok önemli bir alan olmuştur (Sanders, 2006). Bu kapsamda çalışma, Türkiye'de Dayanışma Mimarlığı gruplarının yaklaşımları üzerinden tasarım sürecindeki katılma nedenlerine değil nasıl sorusunu sorgulamaya odaklanmıştır.

1960 sonrası yıllarda gelişen, çeşitli formlara bürünen, farklı coğrafyalarda pek çok model ile yıllar içerisinde karşımıza çıkan mimarlıkta katılımcılık kavramı zaman zaman özellikle medyada öne plana çıkarılsa da genellikle hızlı yapım üretim süreçlerinin gerisinde kalmıştır. Diğer yüzde doksanın mimarlığı kavramı (Lepik, 2010: 21) aslında katılımın ikinci planda kalmasının nedenini de üstü kapalı olarak açıklar. 1988 yılında New York Modern Sanatlar Müzesi'nde gerçekleşen Dekonstrüktivizm Mimarlığı Sergisi (Johnson ve Wigley, 1988) sonrası doğan, star mimarlık olarak ortaya çıkan kavram özellikle körfez ülkelerinin inşaat sektörüne yaptığı yatırımlar ile küresel anlamda, ölçek kavramının ön plana çıktığı, daha önceki önemli eserler bırakmış mimarların ürettiği yapım alanlarının kat ve kat büyüklüğünde örnekler vermiştir. Küratörü olduğu 2014 yılı Venedik Mimarlık Bienali'nde mimarının özüne dönüşünü arayan Rem Koolhaas belki de star mimarlığın yolunu kesmiş ve artık ölçek üzerinden değil farklı arayışlarla mimarlığa bakmamız gerektiğinin farkındalığını yaratmıştır (Koolhaas, 2014). Bu bağlamda 2016 yılı Venedik Mimarlık Bienali küratörü olarak seçilen, mimarlığın farklı yollarını arayan, halk ile ve halk için üretimler yapan Alejandro Aravena güncel mimarlığın artık eskisi gibi olmayacağına ilişkin keskin sinyaller vermiştir (Aravena, 2016).

Katılımcılık ve Mimarlık İlişkisine Tarihsel Bir Bakış

Bilimsel temele dayalı teorik araştırmalar ile katılımcı yaklaşım Avrupa'da ilk kez 1950'li yılların başlarında Delft University'de başlamıştır. Habraken öncülüğünde bir grup akademisyen katılımcı mimarlığı, mimarlık literatürüne kazandırmıştır. Inspraak (söz sahibi) ve Zeggenschap (seçime katılım hakkı) anlamındaki sözcüklerin birleşmesi ile oluşturulmuş bir kavramdır. Habraken, o dönemde katılımcı mimarlığı profesyonel platform ile gündelik yaşamdaki insanların ilişkisi olarak tanımlamıştır (Habraken, 2000: 2). "Tasarım Yöntemleri Hareketi" Avrupa'daki çalışmaları izleyen, 1960'lı yılların başında Berkeley California'da başlamış çok disiplinli düşünmeyi hedefleyen bir harekettir. Christopher Alexander, Bruce Archer, John Chris Jones ve Horst Rittel bu hareketin öncüleridir. Bu hareket kullanıcının tasarım ile ilgili ihtiyaçlarının katılımcı bir model ile birleşmesini arzulamıştı. Till'in Tasarım Yöntemleri Hareketi'ne ilişkin en önemli eleştirisi otoriter estetik, ekonomik yönden ve teknik açıdan yüksek masrafları olan tasarım çalışmaları ile toplumsal gerçeklerin yarattığı çelişkidir.

Yaşam alanları teknolojik, kültürel, toplumsal ve günlük gereksinim doğrultusunda sürekli bir devinim içerisinde yeniden şekillenir. Değişen yaşam koşullarına uygun mekanları tasarımcılar kullanıcıya sunar. Yaşam alanları, yaşam biçimleri ve deneyimleri doğrultusunda farklılaşır. Tasarım süreci de bu yüzden mimar ve kullanıcı arasında mutlak ilişki gerektirir.

Kullanıcı, bireysel olarak sosyal mekan seçimlerini ve yaşam kalitesi tasarlama sürecine dahil olmalıdır. Sosyal yapı, bireylerin fiziksel ve sosyal çevresi hakkında katılımcı olmasını desteklemelidir. Yönetim politikaları katılımcının çevresi ile iletişim kurabilmesi ve alınan kararlarda söz sahibi olabilmesi için çok önemlidir. Demokratik ve bireye saygılı bir sisteme sahip olması beklenmektedir.

Farklı bilim insanların oluşturduğu çalışmalar pilot uygulamalarla katılımcı yönetimlere destek veren yönetimlerce uygulanmıştır. Birleşmiş Milletler Habitat konferanslarında toplum bilincinin yerel yönetim ve kentli katılımına dayandırılmasına karar verilmiştir (Malbert, 1998: 21). Alınan bu karar doğrultusunda üye ülkeler ve yerel yönetimler toplum tabanlı katılım yaklaşımlarını benimsemiştir. Kanunlara ve uygulamaya dahil edilmiştir. Özellikle İskandinav ülkelerinde katılımcı mimarlık yönünde teşvikler öncü konumundadır.

1990'lı yılların sonu ile 2000'li yılların başında, katılımcı mimarlık konusu Avrupa'da pek çok kentte yasalaştırılmış ve tasarım sürecinde zorunlu hale getirilmiştir (Day ve Parnell, 2003: X). Özellikle İngiltere tüm yönetim kademelerinde politikalar geliştirmiştir. Tabandan tavana, tavandan tabana zinciri Londra kenti için geliştirilmiş belediyelerden, STK'lara, resmi yönetim kanallarına yöntem olmuştur. Bu tip yöntemler, Amerika ve Uzakdoğu'da da gerçekleştirilmiştir.

Günümüzde katılımcı tasarım pek çok alanda kullanılan bir yöntemdir. Özellikle teknoloji çağı ile hızlı haberleşme teknolojileri, sosyal medya ve oluşan dijital ağlar pek çok alanda katılımcılığı uygulanabilir kılmaktadır. Yazılım firmaları için araştırma geliştirme, küresel markalar için gelecek stratejileri belirleme ve hayatımızı kolaylaştıracak prototipleme gibi alanlarda katılımcı modeller bilgi paylaşım ağı olarak pek çok alanda fayda sağlamaktadır. Katılımcının bu sürece dahil olması süreci demokratik kılar. Kullanıcı açısından daha doğru ürün elde edilir. Bu bağlamda sürecin faydası katılımcı sürece dahil olurken interaktif bir eğitim süreci de başlar. Habraken'e göre ancak böylece kentsel alandan, en küçük mekan ölçeğine demokratik bir yaklaşım ile bir yaşam biçimi sağlama hedefi gerçekleşebilir (Habraken, 1986: 27).

Kullanıcılar, yaşadıkları çevre ile ilişkili oldukları boyutta kent kullanıcısıdır. Kent için kaygılanır, kent için yaşarlar. Yaşantının devamlılığı için müdahalelerde bulunurlar. Katılım demokratik anlamda büyük avantajlar sağlamaktadır. Katılımcı tasarım kullanıcıların kendi hayatları ile objektif ve özgürce karar verebilmesini sağlar. Day ve Parnell'e göre mimarlıkta kullanıcı katılımı, bireyin her an deneyimlediği çevrenin tasarım ve yapısal oluşum süreçlerinde aktif rol almasını amaçlar. Katılımcı yaklaşımlar, 20. Yüzyılın teknik, rasyonel ve tasarımcının baskın rolüne tepki bir davranış olarak ortaya çıkmıştır (Day ve Parnell, 2003: X).

Tüm katılım süreçleri kendi içerisinde farklı işleyişlere sahiptir (Sander, 2004: 18). Tüm katılım süreçlerinin ortak özelliği ürünün üretiminde tasarımcıları ile kullanıcıların mutlak birlikte çalışmasıdır. Habraken'e göre bunun dışında katılım yöntemlerinde genelleme yapılan belirli bir sistemi olamaz. Yani sistem yalnızca kuralları olan birlikte çalışma esasına dayalıdır. Çünkü her kullanıcı grubunun farklı sosyal, kültürel ve ekonomik özellikleri ile yaşam biçimleri vardır (Habraken, 1986: 27).

Dünya'da çeşitli katılım uygulama modelleri geliştirilmiştir. Örneğin, İsveç'te Go-Between modelinde mimar kullanıcı ile yerel yönetim arasında köprü görevi görerek çalışır. Bu yöntem mimarın yükünü hafifletirken ortak dil birlikteliği yaratır. Bir başka örnek, tabandan yukarı yukarıdan tabana kavramıdır. Bu kavram günümüz mimarlıkta katılımın temelidir (Fung, 2006: 10). Merkezi yönetimden halka, halktan merkezi yönetime işleyen demokratik bir modeldir.

Lucien Kroll'a göre mimarlık üzerinden kullanıcı ile iletişim kurmak politik bir harekettir. Kroll mimarlığı insanoğlu ve yer arasındaki karşıtlığın sosyal bir bağlamda yeniden kurgulanması olarak tanımlar. (Sargın, 2000). Kroll'un mimarlık açılımında ortaya koyduğu kavramlar yalnızca teori olarak kalmaz aynı zamanda pratikte de rol oynar. Bu bağlamda tasarım sürecinin başından uygulama sürecinin sonuna ve hatta yaşamsal devrimin son noktası olan yıkıma kadar kullanıcının aktif olarak sürece dahil olması onun söyleminde çok önemli bir yer tutmaktadır (Sargın, 2000). Bu bağlamda Belçika'da Louvain Üniversitesi'nde öğrencilerin aktif rol oynayarak kolektif bir çalışma sonucu inşa edilen tıp fakültesi konutları bu söylemine çok iyi bir örnektir (Poletti, 2010). Gerçek bir katılımın gerçekleşmesi ancak sürecin içerisinde her aşamada katılımcının aktif rol oynaması ile gerçekleşebilir.

Şekil 2. Louvain Tıp Fakültesi Konutları Atölye Süreci ve Konutlar (Url-1; Url-2).

Pek çok yerel yönetim, araştırmacı ve tasarımcı tarafından farklı yöntemler kullanılsa da tüm yöntemler temelde; öğrenme, süreç içerisinde yer alma, sorumluluk alabilme ve ilişki kurabilme gibi yetiler ile kendi yaşadığı çevreyi oluşturma sürecine dahil olmaktır. Bu sürece örnek olarak uygulanan Pritzker Ödülü sahibi Mimar Alejandro Aravena ve diğer mimarlardan oluşan Elemental Mimarlık Grubu'nun Şili'de düşük gelir grubu kullanıcılar için tasarladığı Yarım Ev modeli (Aravena, 2011) katılımın sürdürülebilir olmasını, aynı zamanda kullanıcının gereksinimlerini göz önünde bulundurarak yapısını mimarın moderatörlüğünde kendi başına nasıl şekillendirebileceğini gösteren iyi bir aktif katılım örnek gösterilebilir.

Şekil 3. Yarım Ev Projesi (Url-3).

Kent potansiyelleri ortaya konulurken kullanıcı potansiyelleri de ortaya konulmalıdır. Kullanıcı profiline sürekli ve hızlı değişimi kentin farklı deneyimlerini de etkilemektedir. Mimar Teddy Cruz ve gönüllülerin Meksika ve Amerika Birleşik Devletleri sınırında Meksika sınırları içerisinde yerel kullanıcı ile yaptığı çalışmalar, Amerika Birleşik Devletleri'nden sınıra gelen atıkları geri dönüşüm malzemesi olarak kullanarak yaptığı çalışmaları bize sınır kavramı, sınırdaki komşuluk, iş üretimi, kültürel üretim ve kent hakkı kavramlarını düşündürürken, kullanıcı ile birlikte üstlendiği rol ile katılımçılık örneği teşkil eder (Cruz, 1999).

Kültürler, birbirinden farklı şehirler oluşturur. Bu şehirler, çok farklı kullanıcı profillerinden meydana gelir. Bu yüzden tek bir katılımçı yönteminden söz edilemez (Habraken, 1986: 5). TYIN-Tegnestue mimarlık ofisinin Endonezya'da yerel halk ile birlikte projelendirip, aktif katılım ile sağlanan çalışma ortamıyla çıkardıkları kamusal mekan üretimleri Norveç merkezli ofisin Endonezya'da katılım yolu ile

gerçekleşen üretim sürecinin farklı kültürlerin, farklı coğrafyalarda birbirine nasıl temas ettiğinin bir göstergesidir.

Küreselleşmenin Katılımcı Yaklaşım Etkisi

Küreselleşme etkisi ve yarattığı değişimlerden toplumun farklı kesimleri farklı biçimlerde yararlanır. Bu farklılaşma kültürel ve sosyal olarak gerilim yaratmaktadır. (Keyder, 2000: 37). Günümüzde ülkeler ve kültürler arası ilişkiler, bilgi aktarımı geçtiğimiz yüzyıllara göre çok hızlı bir şekilde yaşanmaktadır. Hız kavramı ile gündelik yaşantı da sürekli bir devinim halindedir. Bugün kullanıcı ihtiyaçları çok değişkendir. Gereksinimler, beğeniler ve alışkanlıklar küreselleşme etkisi ile de sürekli farklılaşmaktadır. Bu değişimler yaşam mekanlarımızı da hızla değişime uğratmaktadır.

Kent içerisindeki bölünmüşlükler kişinin kent kullanım hakkını sınırlandırır (Keyder, 2000: 36). Kullanıcı eğer kent içerisinde kendi gündelik yaşam alanı hakkında söz söyleyebilme hakkına sahip ise bu noktada mimarlıkta katılımcılıktan bahsetmek mümkündür.

Geçtiğimiz son on yıllık süreçte internet ve kişisel bilgisayar son derece hızlanmıştır (Chu vd., 2001), sosyal ağların kurulması, dijital ortamların birincil iletişim ağına dönüşmesi küresel anlamda bir katılımcı model oluşumuna olanak sağlamıştır. Ancak, benim görüşüme göre teknolojik altyapılar, dijital ortamlar küresel anlamda katılımcı tasarıma olanak sağlasa da yerelleşmesi gerekir. Çünkü sadece yerleştiği zaman kullanıcının yaşadığı fiziksel çevre ile etkileşime girebilmesi sağlanabilir.

Küreselleşme Sonrası Katılım Yöntemleri ve Modelleri

Bilgisayar çağının kullanıcı dostu sistemleri ile her mekanda kullanılmaya başlanan kişisel bilgisayarlar, bizi yapay mekanların deneyimlenmesine yönlendirmiştir. Bu deneyimler, yeni katılım modellerinin gelişmesine önemli katkıda bulunmuştur. Mimar ve/veya tasarımcının geliştirdiği üç boyutlu modeller, simülasyon ortamı, ara yüzler, sanal gerçeklik modelleri kullanıcı ile tasarımcı arasında yeni bir dil gelişmesine katkıda bulunmuştur (Johnston vd., 2002).

Katılımcı mimarlık sürecinde doğru iletişim ortamında kullanıcı, yaşam ortamının doğuş sürecini deneyimleyebilir. Katılımcı süreç sayesinde, görev bilinci, sosyalleşme, örgütlenme gibi davranış biçimleri kullanıcıya kazandırılabilir.

Uygulamalı Katılımcı Mimarlık Gruplarının Günümüzde Türkiye’de Örgütlenmesi; Dayanışma Mimarlığı

Dayanışma Mimarlığı kentli ve mimarlık ile uğraşan profesyonel ve gönüllüleri bir platformda buluşturmak adına kurulmuş uygulamalı çalışmaları irdeleme üzerinden yeni fikirler üreten topluluktur. Bu topluluk, Başka Bir Mimarlık, Düzce Umut Atölyesi, Herkes İçin Mimarlık, Kuzguncuk Bostanı, Mimarlar Meclisi, Plankton Project, Yedikule Bostanları ekiplerinden oluşmaktadır (Url 4).

Servis edilen mimari ürünleri istemediği halde mecburen kullanan kentlinin, mimarlığı deneyimlemesi, fikirlerini söylemesi, anlamlı ve sahipleneceği mekanlar oluşturacaktır. Dayanışma Mimarlığı’nın temel hedefi mimarlığın ulaşmadığı kitlelere mimarlığı ulaştırmaktır. Dayanışma mimarlığının üretim biçimleri birbirinden farklılık göstermektedir. Üretim biçimleri halkın, yerelin, kentlinin kullanımına yönelik sonuçlar doğurmaktadır. Deneysellik ve deneyim, bir arada olma ve paylaşım sürecin değerli parçalarıdır. Gönüllülük esası ile yürütülen çalışmalarda mimar kadar kentli ve uygulamacı da söz sahibidir. Aşağıda belirtilen saptamalar 2016 yılı ağustos ve eylül ayı içerisinde gerçekleştirilen Dayanışma Mimarlığı Sergi toplantısı ve Mimarlar Meclisi grubunun İstanbul Küçük Armutlu’da gerçekleştirdiği Dilek Doğan Parkı atölye çalışması sırasında gözlenerek elde edilen veriler doğrultusunda derlenmiştir.

Şekil 4. Mimarlar Meclisi Küçük Armutlu Atölye Çalışması, 2016.

Dayanışma Mimarlığı'nın tüm ekiplerinin üretim biçimleri birbirinden farklılık göstermektedir. Projelerini gerçekleştirdikleri ağ ülkenin pek çok bölgesine yayılmıştır. Mimari fonksiyon olarak çeşitli ölçeklerde ve düzlemlerde üretimler gerçekleştirilmiştir. Farklı yaş grupları ile gerçekleştirilen projelerde, kullanıcının gerçek ihtiyaçlarının belirlenip, üretim sürecine kadar çeşitli kademelerde aktif katılım ile çalışmalar yapılmıştır. Konut üretiminden, okul kütüphanesi yenileme çalışmasına, bostanların yaşatılmasından, taşıt durağı projesine kadar çeşitlenen projeler gerçekleştirilmiştir. Dayanışma Mimarlığı grupları yerel yönetimler ile kullanıcı arasında moderatör olarak görev yapmıştır. Bunun yanı sıra tasarım sürecinde kullanıcıyı dinleyen, kullanıcının fikirlerinin görsellere dönüşmesine yardımcı olan bir rol üstlenmiştir. Üretim sürecinde ise kullanıcı ile omuz omuza çalışan, teknik bilgi ve donanımı ile yönlendirici bir üslupta kullanıcının ihtiyaç duyduğu mekanın üçüncü boyutta ortaya çıkmasına destek olmuştur.

Dayanışma Mimarlığı'nın kendi içerisinde strüktürel yapılaşmaları, çalışma biçimleri, aktiviteleri, üretimleri, kamu ve kuruluşlar ile kurdukları ilişkiler incelendiğinde kendi içerisinde çeşitlendiği gözlenmektedir. Somut bir şekilde örneklendirmek gerekir ise; Herkes İçin Mimarlık içerisinde pek çok farklı disiplinden profesyonel barındıran bir dernek olarak faaliyetlerini sürdürürken, Plankton Project daha küçük ölçekli, kullanıcının katılım desteği ile büyüyen bir organizasyon şemasına sahiptir. Bu çeşitliliğin farklı iş kollarındaki ağlar ile temasın oluşmasında fayda sağladığı saptanmıştır. Projelerde gerçekleştiren mimari ürünün ekonomik kısmı bu ağlar sayesinde destekçiler tarafından katkı görmüştür.

Grupların esnek çalışma biçimleri sayesinde üretim yapılacak alanlarda yerel kullanıcının yaşantısını deneyimleyerek çalışma ortamını karşılıklı öğrenme ortamına dönüştürdükleri gözlemlenmiştir. Grupların kullanıcılar ile çalışırken yerel halk ile çeşitli konularda farkındalık oluşturmak adına gönüllülük esasına dayalı çalıştaylar düzenlendiği belirlenmiştir. Dayanışma Mimarlığı'nın yalnızca katılımcılık ve mimarlık ilişkisindeki sorununa karşı değil aynı zamanda kişinin haklarını savunmak üzere bir söylem oluşturduğu görülmüştür.

Katılımcılığın aynı zamanda bir yaşam döngüsü süreci olduğu fikrinden yola çıkarak sürdürülebilirlik konusunda bir organizasyon şeması planlanarak üretilen mimari ürünün en akılcı biçimde kullanılmasına yönelik fikirlerin tanımlandığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda Kuzguncuk Bostanı'nda gerçekleştirilen tarım üretiminin katılımcılık esasına dayalı olması sürdürülebilirlik esasının işlediğini bize gösterir. Gruplardaki kolektif çalışma ağı belirli zaman aralıklarında grupları bir araya getirerek paylaşım ortamı oluşmasını sağlamaktadır.

Her kolektif çalışma grubu ile yüz yüze görüşmek, yapılaşmanın esasını kavramak çalışmanın temel amaçlarından. Mümkün olduğunca büyük bir toplulukla görüşülerek, anket çalışmaları yapılacak, röportaj ve süreçlerinden veri elde etme çalışması yapılacaktır. Elde edilen veriler çeşitli sınıflandırmalar yapılarak geniş bir bilgi skalası oluşturulacaktır. Bu skalanın içerisinde ekiplerin yapılanması, kişi sayısı, profesyonel alanları, disiplinler arası ilişkileri, üretim modelleri, yerel yönetim ve kentsel yönetimler ile kurdukları ilişki ağı, kullanıcı ile çalışma modelleri araştırılacaktır.

Dünyada pek çok aktivist olarak sayılabilecek, halk ve kentli ile dünyanın çeşitli bölgelerinde projeler gerçekleştiren gruplar bulunmaktadır. Dünya literatürüne girmiş pek çok oluşum, mimarlık ofisi ve çalışma olmasına rağmen ülkemizde bu tip oluşumlar oldukça kısıtlıdır. Dünya üzerinden bu tip çalışmalara eleştirel bir bakış açısı oluşturmak gerekirse, devlet destekli kamusal veya özel yapıların halkı ve kentliyi ne kadar işin içerisine aldığı, buradaki mimarın rolünün ne olduğunu sorgulamak önemlidir. Pek çok çalışmada sonuç ürün ile birlikte mimar ön plana çıkarken kullanıcı ve kentli geri planda kalmaktadır.

SONUÇ

Ülkemizde son yıllarda büyük bir hızla artan yapı üretim faaliyeti kullanıcının taleplerini büyük ölçüde göz ardı etmiş, üretilen mimari ürün ile kullanıcıyı karşı karşıya bırakmıştır. Bu hızlı artış ve rant odaklı yaklaşımlar mimarın kent ile ilgili söylemini kısıtlamıştır. Dayanışma Mimarlığı grupları başka bir mimarlık yolu izleyerek mimari süreçlerini, işveren odaklı değil, kullanıcılar ile dirsek teması kurarak onların ihtiyaçları doğrultusunda gerçekleştirmiştir.

Bu mimari süreç yaklaşımı kentlinin en yoğun biçimde kullandığı, kentlinin hafızasına ve yaşantısına birebir etki eden özel yaşam alanları olan konutlar, kamusal alanlar, meydanlar, ulaşım ağları, sosyal mekanlar, kullanıcısının fikri, talepleri ve beklentileri düşünülmeden ortaya atılan rant odaklı fikirler doğrultusunda geliştirilerek uygulanan projeler için farkındalık yaratacaktır.

Mimar yaşadığımız mekanı biçimlendirebilecek teknik altyapıya sahiptir. Ancak biçimlendirilecek fiziksel mekan kullanıcısının temel ihtiyaçlarını, isteklerini göz önünde bulundurmak zorunluluğu da vardır. Mimarlık mesleği doğası gereği kullanıcıyı birebir ilgilendiren meslek grupları ile temas etmelidir. Disiplinler arası çalışmalarda bulunması gerekmektedir. Tam da bu noktada, Dayanışma Mimarlığı'nın gerçekleştirdiği katılımcı mimarlık, mutlak otoritenin mimarda bulunmadığı, hiyerarşik bir yapısı olmayan, süreç içerisinde belirli zaman aralıklarında çeşitli dallarda çalışan uzmanların dahil olduğu bir kolektif çalışma biçimidir. Fakat mimar nitelikli bir mimari sonuç ürün ortaya çıkarılabilmesi için tüm sürece hakim olmalı, süreci planlamalı ve yönlendirici olmalıdır. Bu şekilde yürütülen bir süreç doğrultusunda, kullanıcı, mimar ve diğer tüm disiplinler arası aktörler ile katılım gerçek anlamda mekansal anlamda biçimlenebilir. Katılımcı mimarlığın güçlü ve zayıf yanlarını irdelemek, katılımcıya ait olmayan rolleri katılımcıya yüklemek, sosyal sorumluluk çalışmasının yanı sıra tartışılması gerekende bir konudur.

Mimarın, güncel katılımcı tasarım çalışmalarında rolü tutkala benzetilmektedir. Mimar pek çok farklı disiplini anlayabilecek bir akademik altyapıya sahiptir. Bu yüzden asıl rolü moderatör gibi çalışarak farklı

disiplinleri bir araya getirmektir. Çünkü mimar aslında mühendislik, sosyoloji ve kültürel çalışmalar gibi farklı alanlar ile sürekli iletişim halinde çalışmaktadır. Tutkal metaforu bu açıdan örnektir. Mimar hayal ederek tasarım sürecine adım atar ve bu süreç içerisinde pek çok fikri görselleştirmelerle sunar. Bu fikir gücü ile farklı disiplinlerden insanları ve kullanıcıyı bir araya toplayabilme kabiliyetine sahip olmayı gerektirir. Katılımcılık yalnızca fikirleri toplamak ve insanlarla buluşturmak değil aynı zamanda katılımcı sürecin dengesini kurmaya da aittir.

KAYNAKÇA

- Aravena, A. (2016). *Reporting From the Front. Bienal de arquitectura de Venza.*
- Aravena, A. (2011). *Elemental: A do tank. Architectural Design, 81(3), 32-37.*
- Chu, Y., Rao, S., Seshan, S., & Zhang, H. (2001). *Enabling conferencing applications on the internet using an overlay multicast architecture. ACM SIGCOMM computer communication review, 31(4), 55-67.*
- Cruz, T., & Boddington, A. (1999). *Architecture of the Borderlands (Vol. 69, No. 7-8). Academy Press.*
- Day, C., & Parnell, R. (2003). *Consensus design: Socially inclusive process. Routledge.*
- De Graaf, R. (2016). *Few architects have embraced the idea of user participation; A new movement is needed. The Architectural Review.*
- Fung, A. (2006). *Empowered participation: reinventing urban democracy. Princeton University Press.*
- Giddens, A. (2000). *Elimizden Kaçıp Giden Dünya: Küreselleşme Hayatımızı Nasıl Şekillendiriyor?. çev. Osman Aknhay, İstanbul: Alfa Yayınları.*
- Habraken, J. N. (1986). *Towards a new professional role. Design Studies, 7(3), 139-143.*
- Habraken, N. J. (2000). *The structure of the ordinary: form and control in the built environment. MIT press.*
- Johnson, P., & Wigley, M. (1988). *Deconstructivist architecture. Little Brown and Company.*
- Johnston, M., Bangalore, S., Vasireddy, G., Stent, A., Ehlen, P., Walker, M., ... & Maloor, P. (2002, July). *MATCH: An architecture for multimodal dialogue systems. In Proceedings of the 40th Annual Meeting on Association for Computational Linguistics(pp. 376-383). Association for Computational Linguistics.*
- Keyder, C., & Savran, S. (2000). *İstanbul, küresel ile yerel arasında. Metis.*
- Koolhaas, R. (2014). *Fundamentals: 14th international architecture exhibition. Marsilio.*
- Lefebvre, H. (1972). *La revolución urbana. Alianza Editorial.*
- Lepik, A. (2010). *Small scale, big change: new architectures of social engagement. The Museum of Modern Art.*
- Malbert, B. (1998). *Urban planning participation: linking practice and theory. Chalmers University of Technology.*
- Poletti, R. (2010). *Lucien Kroll: Utopia interrupted. Domus, 937*
- Sander, A. (2009). *Planlamada Yurttaş Katılımı. Doktora Tezi.*
- Sanders, E. B. E. (2002). *From user-centered to participatory design approaches. Design and the Social Sciences Making Connections, 1-8.*
- Sanoff, H. (2006). *Multiple views of participatory design. METU Journal of the Faculty of Architecture, 131-143.*
- Sargın, G.A. (2000) *Lucien Kroll, Bir "Mimarşist." Mayıs 2000/100+25, s.72-91: Katılım Mimarlığı mı, "Anarchitecture" mı?, Suha Özkan; Sosyal Mimarlık, Politika ve Kent: Lucien Kroll, Güven Arif Sargın; Görüşlerim ve Yöntemim, Lucien Kroll (çeviren: Kuyaş Örs).*
- Spinuzzi, C. (2005). *The methodology of participatory design. Technical Communication, 52(2), 163-174.*
- Wulz, F. (1986). *The concept of participation. Design Studies, 7(3), 153-162.*

- Url-1. <<https://www.architectural-review.com/rethink/viewpoints/few-architects-have-embraced-the-idea-of-user-participation-a-new-movement-is-needed/10008549.article>>*
- Url-2. <<https://www.domusweb.it/en/architecture/2010/06/30/lucien-kroll-utopia-interrupted.html>>*
- Url-3. <<http://www.elementalchile.cl>>*
- Url-4. <<http://dayanismamimarligi.org/index.php>>*